

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Геков М.В., Сакун А.О.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

вул. Кирпичова, 2, 61002, м. Харків

Maksym.Hekov@mit.khpi.edu.ua, antonina.sakun@khpi.edu.ua

У статті розглянуто організаційно-правові основи сталого розвитку міст, включаючи комплексний науковий аналіз діяльності міжнародного співтовариства та його інституційних структур з питань сталого розвитку. Також проаналізовано іноземний досвід та узагальнено нормативно-правову базу України щодо сталого розвитку.

У роботі аналізуються теоретико-правові аспекти, пов'язані з осмисленням і реалізацією концепції сталого розвитку. В умовах нестабільності сучасного глобалізованого світу, який усе частіше зіштовхується з кризовими явищами, важливо досягти рівноваги між соціально-економічними та екологічними інтересами суспільства. Розглядається можливість досягнення цієї мети через застосування положень концепції сталого розвитку – однієї з сучасних моделей взаємодії суспільства і природи, методологічні основи якої дозволяють чітко визначити її сутність і зміст. Принципи та цілі цієї концепції, закріплені в міжнародних документах, мають ключове значення для вдосконалення українського законодавства у сфері сталого розвитку. Основне завдання її реалізації – розробка та юридичне закріплення індикаторів і критеріїв сталого розвитку.

Авторами підкреслено важливість інноваційних технологій та розвитку «зелених» інфраструктур для забезпечення сталого розвитку. Розуміння концепції сталого розвитку як методологічної основи організації суспільного розвитку нерозривно пов'язане з об'єктивними причинами її виникнення, серед яких визначальне значення мають глобальні та регіональні екологічні проблеми, а також нові загрози національній безпеці на міжнародному та національному рівнях у екологічній сфері. Правові засади екологічної політики є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку українських міст, однак для їх ефективної реалізації необхідно забезпечити належне фінансування, координацію між органами влади різних рівнів та підвищення рівня екологічної обізнаності серед громадян.

Планування соціоекологічного розвитку урбанізованих територій міста є комплексним управлінським завданням, яке забезпечує системний підхід до вирішення багатьох проблем муніципального менеджменту. *Ключові слова:* сталий розвиток, екологічна безпека, екологічна політика, соціально-економічний розвиток.

Legal principles of environmental policy in the strategy for sustainable urban development. Hekov M., Sakun A.

The article examines the organizational and legal foundations of sustainable urban development, including a comprehensive scientific analysis of the activities of the international community and its institutional structures on issues of sustainable development. It also analyzes foreign experience and summarizes Ukraine's regulatory framework concerning sustainable development.

The paper analyzes the theoretical and legal aspects related to understanding and implementing the concept of sustainable development. In the context of the instability of the modern globalized world, which increasingly faces crisis phenomena, it is essential to achieve a balance between the socio-economic and environmental interests of society. The possibility of achieving this goal is considered through the application of the provisions of the sustainable development concept—one of the modern models of interaction between society and nature, whose methodological foundations allow for a clear definition of its essence and content. The principles and objectives of this concept, enshrined in international documents, are crucial for improving Ukrainian legislation in the field of sustainable development. The primary task of its implementation is the development and legal establishment of indicators and criteria for sustainable development.

The authors emphasize the importance of innovative technologies and the development of “green” infrastructures to ensure sustainable development. Understanding the concept of sustainable development as a methodological basis for organizing societal development is closely connected with the objective reasons for its emergence, among which global and regional environmental issues, as well as new threats to national security at the international and national levels in the environmental sphere, are of particular significance.

The legal foundations of environmental policy are essential tools for achieving sustainable development in Ukrainian cities. However, their effective implementation requires adequate funding, coordination among government bodies at various levels, and raising environmental awareness among citizens.

Planning the socio-ecological development of urbanized areas is a complex management task that ensures a systematic approach to solving many problems of municipal management. *Key words:* sustainable development, environmental security, environmental policy, socio-economic development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах швидкої урбанізації та інтенсивного використання природних ресурсів питання правового регулювання екологічної політики набуває особливої актуальності. Міста є центрами економічного розвитку, проте їх стрімке зростання супроводжується знач-

ним антропогенним навантаженням на довкілля, що призводить до забруднення повітря, води, деградації ґрунтів та зниження якості життя населення. Впровадження ефективних правових механізмів у сфері екологічної політики є ключовим елементом стратегії сталого розвитку міст, що вимагає комплексного наукового підходу та оновлення нормативно-правової бази.

Актуальність дослідження. Забезпечення екологічної безпеки в умовах урбанізації є одним із пріоритетних завдань сталого розвитку, визначених як на міжнародному, так і на національному рівні. Відповідно до європейських екологічних стандартів та міжнародних угод, міста повинні впроваджувати політику, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. В Україні існує значний розрив між задекларованими нормами екологічної політики та їх реалізацією, що обумовлено як недосконалістю законодавства, так і слабким контролем за його виконанням. Тому дослідження правових засад екологічної політики у стратегії сталого розвитку міст є важливим для створення ефективних правових механізмів управління екологічною безпекою в міських агломераціях.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження спрямоване на аналіз правових засад екологічної політики у стратегії сталого розвитку міст, що є актуальним як у науковій, так і в практичній площині. Важливість цього питання зумовлена сучасними глобалізаційними процесами, які впливають на міське середовище, створюючи екологічні виклики та загрози. Враховуючи міжнародні ініціативи, такі як «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», дослідження пропонує механізми адаптації цих принципів у національну правову систему для покращення екологічної стабільності українських міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку міст набуває особливої актуальності в умовах швидкої урбанізації та екологічних викликів, що привертає увагу багатьох дослідників [1-7]. У роботах [1] акцентується увага на інтеграції цілей сталого розвитку міст у глобальні програми, а також на політичних та технічних труднощах, що виникають при створенні індикаторів, які точно відображають функціонування міста. Дослідники наголошують, що міське середовище – це складна система, де часто не враховуються локальні особливості, що може призвести до хибних висновків. Їхні роботи підкреслюють важливість співпраці з місцевими органами влади для створення ефективних стратегій сталого розвитку міст.

У свою чергу, [2] пропонує альтернативний підхід до сталого міського планування, аналізуючи взаємозв'язок між міським розвитком та екологічними наслідками. Автор критикує традиційні підходи до планування міст за їхню неспроможність збалансу-

вати економічне зростання з екологічним управлінням [3]. Зокрема, наголошується на важливості інтеграції екологічних принципів у міське середовище для покращення якості життя.

Особливу увагу приділено інвестиціям у розвиток зелених зон, енергоефективності та підтримці міських екосистем, що є ключовими елементами досягнення сталого урбаністичного розвитку. Аналізуючи міста як екологічні системи, [4] демонструє розрив між сучасними підходами до планування та реальним екологічним станом міст. Це доповнює існуючі стратегії сталого розвитку, спрямовані на одночасне вирішення екологічних та соціально-економічних викликів [4-7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на наявність законодавчих механізмів щодо регулювання екологічної політики в містах, їх ефективна реалізація залишається проблемною. Основними викликами є недостатнє фінансування екологічних програм, відсутність системної координації між органами влади різних рівнів, низька ефективність впровадження інноваційних технологій та недостатній рівень екологічної освіти населення. Дослідження спрямоване на визначення шляхів подолання цих проблем та формування ефективних правових механізмів забезпечення сталого розвитку міст.

Новизна. У статті здійснено комплексний аналіз екологічної політики сталого розвитку міст з урахуванням як міжнародних нормативно-правових актів, так і національного законодавства. Особливістю дослідження є акцент на практичну реалізацію екологічної політики через законодавчі механізми та муніципальні стратегії, що дозволяє визначити основні напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання. Запропоновані підходи до впровадження «розумного міста», модернізації інфраструктури та розвитку зеленої енергетики мають перспективу для подальших наукових і прикладних досліджень.

Методологічне значення роботи полягає в застосуванні міждисциплінарного підходу, що поєднує правові та екологічні аспекти сталого розвитку міських територій. В основі дослідження лежить аналіз нормативно-правової бази України, що дозволяє визначити ефективність чинних механізмів та запропонувати шляхи їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні процеси, що впливають на сучасний світ, породжують виклики, які можуть загрожувати екологічній стабільності міст та їхньому сталому розвитку. Це зумовлює необхідність розроблення ефективних механізмів подолання екологічних загроз та забезпечення гармонійного розвитку міських територій. Одним із ключових міжнародних документів, що окреслює основні проблеми сталого розвитку міст, включно з екологічними аспектами, є «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого

розвитку до 2030 року», ухвалений на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2015 року. Цей документ визначає глобальні цілі сталого розвитку, досягнення яких повинно забезпечити прогрес у різних сферах, зокрема в екології, соціальній сфері та економіці. Враховуючи ці міжнародні рекомендації, Україна адаптувала глобальні цілі сталого розвитку до національних потреб, що знайшло відображення в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», підготовленій Міністерством економічного розвитку і торгівлі України в 2017 році [8]. Доповідь визначає конкретні завдання та підходи до впровадження сталого розвитку в Україні, зокрема у сфері міського управління та екологічної безпеки. Для забезпечення сталого розвитку міст в Україні важливу роль відіграють нормативно-правові акти, які регулюють міське управління, планування, інфраструктуру та екологічну безпеку. До основних законів, що безпосередньо впливають на сталий розвиток міст, можна віднести наступні:

1. **Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» (2011)** [9] визначає правові основи містобудівної діяльності в Україні, встановлюючи правила для організації, проєктування, будови та реконструкції міських територій. Цей закон також враховує аспекти сталого розвитку в контексті міського середовища, зокрема стійкість міських територій до змін клімату та інших екологічних загроз.

2. **Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»** [10] регулює питання охорони довкілля на всіх рівнях, включаючи міські території. Він створює механізми для забезпечення екологічної стабільності міст, враховуючи вплив на навколишнє середовище.

3. **Закон України «Про основи містобудування»** [11] окреслює принципи та процедури для розвитку міських територій, зокрема щодо задоволення інфраструктурних потреб, створення комфортного середовища для мешканців і забезпечення сталого розвитку.

4. **Закон України «Про благоустрій населених пунктів»** [12] визначає вимоги до благоустрою міських територій, а також охорони навколишнього середовища, підтримки естетичного вигляду міст та створення належних умов для проживання.

5. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» [13] встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, що є обов'язковою процедурою для планованої діяльності, яка може мати значний вплив на навколишнє середовище.

6. **Закон України «Про енергетичну ефективність будівель»** [14] сприяє підвищенню енергоефективності будівель, що зменшує енергоспоживання та негативний вплив на навколишнє середовище. Це важливий крок у забезпеченні сталого розвитку міст.

7. **Закон України «Про екологічний аудит»** [15] сприяє здійсненню екологічного аудиту на міс-

цевому рівні. Це дозволяє оцінювати екологічні наслідки міських проєктів і забезпечувати сталість місцевих екосистем.

Основними напрямками досягнення цілей сталого розвитку в Україні визначено екологічну рівновагу, збереження природних ресурсів, розвиток міської інфраструктури з урахуванням екологічних аспектів та ефективне використання енергетичних ресурсів. У межах цих напрямів передбачено заходи щодо зменшення рівня забруднення повітря та води, ефективного управління відходами, розвитку зеленої інфраструктури, збереження біорізноманіття та пом'якшення наслідків змін клімату.

Відповідно до Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 [16], розвиток міст має ґрунтуватися на принципах екологічної концепції сталого розвитку, що передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціального благополуччя та збереження навколишнього середовища.

Важливими напрямками розвитку міст є:

1. **Екологічна модернізація інфраструктури** – запровадження енергоефективних технологій, перехід на відновлювані джерела енергії, розвиток екологічного транспорту.

2. **Раціональне використання природних ресурсів** – ефективне управління водними, земельними та лісовими ресурсами, зменшення кількості відходів і розвиток системи їх переробки.

3. **Озеленення та збереження біорізноманіття** – створення парків, скверів, зелених коридорів у містах, зменшення рівня забруднення повітря.

4. **Інтеграція «розумних» технологій** – впровадження цифрових рішень для управління міською інфраструктурою, моніторинг екологічного стану.

5. **Громадська участь та екологічна освіта** – залучення мешканців до екологічних ініціатив, формування екологічної культури населення.

Згідно з [16], «міське середовище» є генератором виникнення значної кількості екологічних проблем в Україні, зокрема у промислово розвинених містах (Кривий Ріг, Запоріжжя, Маріуполь) і мегаполісах (Київ, Дніпро, Львів, Харків), де спостерігається висока забрудненість повітря, незважаючи на те, що в них вже протягом тривалого часу працюють переважно підприємства сфери послуг. Однак ці проблеми вирішуються досить повільно, і показники енергоефективності, викидів парникових газів та накопичення твердих побутових відходів залишаються незмінними. Автор [17] вважає, що це є результатом відсутності «системної державної і міської політики в даному напрямі та економічних стимулів для розвитку зеленої економіки в містах», [18] визначає основні складові еколого-орієнтованого розвитку міста, які включають розвиток відновлювальної енергетики, зокрема вітрової, сонячної та геотермальної енергетики, а також будівництво енергоефективних будинків з мінімальним споживанням електричної та теплової енергії. Додатково

важливим є зменшення потреби в автомобільному транспорті через оптимальне планування території, розвиток велосипедного транспорту та покращення роботи громадського транспорту. Також необхідно забезпечити наявність значної частки зелених зон у містах, підтримувати стійкість природних систем і біорізноманіття, а також зменшувати утворення твердих побутових відходів, забезпечуючи їх сортування та глибоку переробку [18]. Рішення цих завдань неможливе без забезпечення збалансованого функціонування соціо-екологосистеми території, про що зазначають [18]. Вони розглядають завдання економічної, соціальної та екологічної сфер, підкреслюючи, що в економічній сфері важливим є підвищення ефективності використання регіональних ресурсів (природних, трудових, фінансових тощо) та досягнення економічної ефективності, що відповідає конкурентоспроможному вектору розвитку національної економіки. В екологічній сфері основними завданнями є збереження середовища проживання, розширення відтворення відновлювальних ресурсів біосфери, а також розвиток альтернативних технологій виробництва [19, 20].

Сьогодні Україні концепція сталого розвитку міст в Україні активно впроваджується у міську політику, враховуючи специфіку країни та її територіальні особливості. Протягом останніх років багато українських міст почали активніше працювати над впровадженням принципів сталого розвитку, розробляючи на основі глобальних ініціатив локальні стратегії розвитку, що враховують потреби мешканців та місцеві екологічні умови. Важливу роль у цьому процесі відіграє адаптація Цілей сталого розвитку ООН до реалій українських міст. Зокрема, серед пріоритетних напрямків можна виділити розвиток сталої інфраструктури, збереження природних ресурсів, впровадження енергозберігаючих технологій, покращення умов для громадян та зменшення соціальної нерівності. Міста в Україні, реалізуючи стратегії сталого розвитку, часто орієнтуються на приклади європейських міст і міжнародні ініціативи, адаптуючи їх до національних реалій. Одним з таких прикладів є стратегія розвитку міста «Дніпро-2030», яка визначає пріоритети для сталого розвитку цього міста. Вона охоплює ключові сфери, такі як екологія, економіка, транспорт, соціальна сфера і культурна спадщина. Завдяки такому комплексному підходу місто прагне досягти економічного зростання без шкоди для навколишнього середовища та здоров'я своїх мешканців. Не менш важливим є впровадження інноваційних технологій для сталого розвитку міст. Це включає розвиток «розумних міст», впровадження систем управління, які допомагають знижувати витрати енергії, покращувати міську мобільність та зменшувати забруднення. У Києві, наприклад, активно розвиваються інтелектуальні транспортні системи, такі як SPARC, які дозволяють зменшити затори та сприяють розвитку екологічно

чистого транспорту, зокрема електричних автобусів. Технічні інновації в управлінні енергетикою, зокрема впровадження енергозберігаючих технологій у житлово-комунальному господарстві, дозволяють зменшити витрати енергії та знизити негативний вплив на екологію.

Але впровадження принципів сталого розвитку в українських містах супроводжується низкою викликів. По-перше, це недостатнє фінансування, яке обмежує можливості для реалізації масштабних інфраструктурних проектів, спрямованих на сталий розвиток. В умовах економічної нестабільності важко виділити достатньо коштів для розвитку «зелених» технологій, екологічно чистого транспорту, впровадження новітніх енергозберігаючих технологій. По-друге, для забезпечення сталого розвитку необхідна ефективна і чітка законодавча база. Однак законодавчі ініціативи часто залишаються на етапі розробки, і навіть при їх прийнятті є труднощі з їх реалізацією на місцях. Однією з найбільших проблем є слабка координація між різними рівнями влади, що ускладнює виконання завдань сталого розвитку на місцевому рівні. Місцеві органи влади, хоч і мають певну автономію, не завжди мають достатньо ресурсів та повноважень для реалізації масштабних проектів. Крім того, необхідно активно залучати бізнес-сектор до процесу сталого розвитку, оскільки підприємства також можуть впливати на екологічні та соціальні процеси в містах. Ще однією проблемою є недостатній рівень екологічної освіти та обізнаності серед населення. Для успішного впровадження сталого розвитку важливо, щоб мешканці розуміли важливість збереження навколишнього середовища та були готові активно брати участь у розвитку свого міста. Освітні програми, інформування громадськості про переваги сталого розвитку та екологічні проблеми, з якими стикаються міста, можуть стати важливими інструментами для створення відповідальної екологічної культури. Зважаючи на усі ці виклики, для успішного впровадження сталого розвитку в українських містах необхідно вжити низку заходів. Важливим є створення та впровадження ефективної державної політики, яка забезпечить фінансування проектів сталого розвитку та стимулюватиме розвиток інфраструктури «зелених» технологій. Для цього потрібно збільшити фінансування національних і місцевих програм, спрямованих на збереження екології, підтримку відновлювальних джерел енергії та інноваційних технологій. Водночас важливо залучати міжнародні інвестиції, оскільки багато екологічних ініціатив потребують значних коштів, яких немає у державному бюджеті. Не менш важливою є ефективна міжурядова координація. Для цього необхідно забезпечити тісну взаємодію між центральними органами влади та місцевими органами самоврядування, а також активніше залучати громадські організації та бізнес до процесів планування та реалізації проектів сталого розвитку.

Головні висновки. Правові засади екологічної політики у стратегії сталого розвитку міст відіграють ключову роль у забезпеченні екологічної стабільності та гармонійного розвитку урбанізованих територій. Глобальні ініціативи, зокрема «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», адаптовані Україною у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», визначають пріоритети державної політики у сфері екологічної безпеки міст. Відповідне нормативно-правове регулювання в Україні охоплює широкий спектр законодавчих актів, які спрямовані на планування та розвиток міських територій з урахуванням екологічних аспектів. Серед них особливу роль відіграють закони, що регулюють містобудівну діяльність, охорону навколишнього середовища, екологічну експертизу, водокористування та енергетичну ефективність. Значним викликом для сталого розвитку міст України є збереження екологічної рівноваги в умовах урбанізації та індустріалізації. Попри наявність законодавчих механізмів, їхня ефективна реалізація гальмується через низку проблем, серед яких недостатнє фінансування екологічних програм, складнощі в координації між органами влади різних рівнів, низька ефективність впровадження інноваційних екологічних технологій та недостатня екологічна обізнаність населення. Разом з тим, позитивним аспектом є адаптація міжнародного досвіду сталого розвитку міст, що передбачає створення локальних стратегій із урахуванням екологічних та соціально-економічних факторів. Запровадження принципів «розумного міста», модернізація інфраструктури, розвиток зеленої енергетики, удосконалення транспортних систем та впровадження енергоефективних технологій є ключовими напрямками для досягнення екологічної безпеки міст.

Перспективи використання результатів дослідження. Результати цього дослідження можуть бути використані у кількох напрямках, зокрема для розробки та вдосконалення законодавчої бази, оскільки отримані дані можуть стати основою для створення нових нормативно-правових актів або внесення змін до чинного законодавства з метою посилення екологічної політики в міському управлінні. Також вони можуть сприяти створенню муніципальних програм сталого розвитку, адже висновки дослідження можуть бути використані для формування місцевих стратегій, що враховуватимуть екологічні, соціальні та економічні аспекти розвитку міст. Крім того, результати можуть застосовуватися у наукових дослідженнях та освітніх програмах, зокрема у подальших дослідженнях у сфері екологічного права, урбаністики та сталого розвитку, а також інтегруватися в освітні програми для підготовки фахівців у галузі екологічного менеджменту. Важливим напрямом є міжнародне співробітництво та обмін досвідом, оскільки аналіз ефективності екологічної політики в містах України дозволяє порівняти її з міжнародною практикою та сприяє запозиченню передового досвіду у сфері сталого розвитку. Крім того, результати можуть бути практично впроваджені в муніципальному управлінні, адже їх використання органами місцевого самоврядування дозволить розробити ефективні управлінські рішення у сфері екологічної безпеки міст. Загалом, дослідження правових засад екологічної політики у контексті сталого розвитку міст дозволяє не лише оцінити сучасний стан нормативно-правового регулювання, а й запропонувати шляхи його вдосконалення для досягнення екологічної стійкості урбанізованих територій в Україні.

Література

1. Бобровська О.В., Каховська О. Сталый розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення. *Аналітична записка*. 2024. № 9-10. С. 87-92.
2. Мураєв Є. В. Український досвід впровадження концепції смарт-міст: основні досягнення та проблеми. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С. 91-95.
3. Matveieva, O., Navumau, V. Empowering Ukrainian civil society in the context of the war: background, approaches, digital technologies. 2023. *Public Administration and National Security*. № 1. P. 1-12.
4. Унінець І. М. Перспективи післявоєнного відновлення в Україні на засадах розумної економіки. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2022. Вип. 4. С. 1-8 URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_3_2022
5. Mohanty R., Kumar B. P. Urbanization and smart cities. *Solving Urban Infrastructure Problems Using Smart City Technologies. Handbook on Planning, Design, Development, and Regulation*. 2021. № 1. P. 143-158.
6. Балюк С., Клаунінг Н., Четвертухіна Л., Коваль-Гончар М. Екологічні тренди в Україні: погляд громадян. Зміна клімату, енергетика та навколишнє середовище. 2021. № 1. С. 1-58. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17805.pdf>
7. Кожем'якіна С., Шабранська Н. Цілі розвитку людського капіталу в стратегіях розвитку та відновлення Києва і Київської області. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. С. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-59DOI>
8. Цілі сталого розвитку: Україна Un.org.ua. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення 13.04.2025).
9. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 26.08.2016).
10. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
11. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 13.04.2025).

12. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
13. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
14. Про енергетичну ефективність будівель : Закон України від 22.06.2017 № 2118-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
15. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
16. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
17. Ушенко Н., Тупіка А. Сталий розвиток міст України в умовах глобалізації: зарубіжні та вітчизняні підходи. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 338(1). С. 354-363. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-52>
18. Анфілов Д. Стратегії та перспективи сталого розвитку міст України. *Herald of Khmelnytskyi National University*. 2025. Т. 338, № 1. С. 334-342. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-50> (дата звернення: 28.03.2025).
19. Koval, V., Olczak, P., Vdovenko, N., Boiko, O., Matuszewska, D., Mikhno, I. Ecosystem of environmentally sustainable municipal infrastructure in Ukraine. *Sustainability*. 2021. №. 13. Р. 10223. DOI: <https://doi.org/10.3390/su131810223>.
20. Виговська О.В., Дехтяренко Ю.Ф. Екологічні аспекти розвитку сучасних українських міст. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 10. С. 2-7.